

RAQAMLI IQTISODIYOTDA ISHLAB CHIQRISH KORXONALARIDA INVESTITSION FAOLIYATNI BOSHQARISH

Farg'ona ICHSHUI kasb-hunar maktabi

Ta'lim ustasi

Xoliqova Zebiniso Rustamovna

Annotatsiya. *Raqamli iqtisodiyotda ishlab chiqarish korxonalarida investitsion faoliyatni boshqarish xaqida ma'lumotlar berilgan.*

Kalit so'zlar: *Raqamli iqtisodiyot, ishlab chiqarish korxonalar, jarayon modeli, tarmoq modeli, texnologiya, modeli investitsion faoliyat.*

Raqamli iqtisodiyot sharoitida ishlab chiqarish korxonalarining investitsion faoliyatini boshqarish jarayoni tezkor va samarali bo'lishi uchun yangi texnologiyalar va raqamli yechimlardan foydalanish muhim ahamiyat kasb etadi. Bu jarayonni boshqarishda axborot texnologiyalari, sun'iy intellekt va analitik vositalar katta rol o'ynaydi.

Investitsion qarorlarni qabul qilishda raqamli texnologiyalar yordamida keng ko'lamdagi ma'lumotlarni tahlil qilish va kelajakdagi tendentsiyalarni prognozlash muhimdir. Ma'lumotlar bazasi va analitik platformalar bu jarayonda asosiy vositalar hisoblanadi.

Raqamli texnologiyalar va innovatsiyalarni ishlab chiqarish jarayoniga joriy qilish orqali investitsion samaradorlikni oshirish mumkin. Masalan, avtomatlashtirish, (Internet of Things) va sun'iy intellekt texnologiyalari yordamida ishlab chiqarish jarayonlarini optimallashtirish mumkin.

Raqamli iqtisodiyotda moliyaviy resurslarni samarali boshqarish uchun raqamli moliyaviy vositalar, masalan, blockchain texnologiyasi, kriptovalyutalar va boshqa raqamli aktivlardan foydalanish imkoniyati mavjud.

Hozirgi davrda biz shiddat bilan o'zgarib borayotgan zamonda yashamoqdamiz. Dunyo miqyosida manfaatlar kurashi, raqobat tobora avj olib, xalqaro vaziyat keskinlashib bormoqda. Biz kelgusi yil uchun amaliy rejalar tuzar ekanmiz, xalqaro maydondagi ana shunday murakkab vaziyatni hisobga olgan holda, taraqqiyotimizning ustuvor yo'nalishlarini aniq-ravshan belgilab olishimiz zarur.

Raqamli iqtisodiyotda ishlab chiqarish korxonalarida investitsion faoliyatni boshqarish juda muhimdir. Bu, korxonalariga kapitalni oshirish, yangi texnologiyalarni qo'llash va innovatsiyalarni rivojlantirish, ishlab chiqarish jarayonlarini optimallashtirish, xizmat sifatini yuksaltish va bozor shartlariga mos ravishda qolgan holda korxonada daromadini oshirish imkoniyatlarini beradi.

Investitsion faoliyatni boshqarish uchun quyidagi amaliyatlarni kuzatib borishingiz mumkin:

1. Investitsion mablag'larni to'g'ri va samarali shaklda ishlab chiqarishga sarflash.
2. Soha xususida soha texnologiyalarini va innovatsiyalarni joriy etib boradigan loyihalar uchun mablag'larga investitsiya kiritishingiz mumkin.

3. Korxonalarga kapitalni oshirish uchun toifalarda qimmatli qog'ozlar, moliyalashtirilgan instrumentlar va investorlik faoliyatlar bilan shug'ullanishingiz mumkin.

4. Bozor bo'yicha marketing tadqiqotlari va analitik ma'lumotlardan foydalanib, daromadni oshiruvchi strategiyalarni rivojlantirish.

5. Investitsion faoliyatda jarayonlarni tahlili va ularni boshqaruvchi strategiyalar rivojlanishi muhimdir.

Investitsion faoliyatni boshqarib turib, korxonada daromadini oshirish va uning samarali foydalanuvchilariga xizmat ko'rsatuvchi yuksak sifatli mahsulotlar ishlab chiqaring.

Ishlab chiqarish korxonalarida katta hajmdagi ma'lumotlarni tahlil qilish va sun'iy intellekt yordamida investitsion strategiyalarni aniqlashlari mumkin.

Iqtisodiyotni rivojlantirish va liberallashtirish, innovatsion iqtisodiyotni shakllantirish, raqamli iqtisodiyotga o'tish sharoitida iqtisodchi olimlar, amaliyotchilar va mutaxassislar oldida quyidagi yo'nalishlarda muhim chora-tadbirlarni ishlab chiqish vazifasi turibdi:

- iqtisodiyotni rivojlantirish va erkinlashtirish sharoitida korxonalarining investitsion faolligini oshirishda moliya, bank va kredit tizimi barqarorligini ta'minlash masalalari;

- korxonalarda investitsion iqlim va ishbilarmonlik muhitini yaxshilashda soliqqa tortishni soddalashtirish va soliq ma'muriyatchiligini takomillashtirish yo'nalishlari;

- korxonalarining investitsion faolligini oshirishda buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil hamda auditni takomillashtirish masalalari;

- erkin iqtisodiy zonalar va kichik sanoat zonalarini tashkil etishda korxonalarga xorijiy investitsiyalarni jalb etishning samarali shakli sifatida.

2022–2026-yillarga mo'ljallangan Taraqqiyot strategiyasiga ko'ra, kelgusi 5 yilda iqtisodiyotga \$70 mlrd miqdorida xorijiy investitsiyalarni jalb etish hamda 2026-yilga borib, eksport hajmini \$30 mlrd.ga yetkazish maqsad qilingan.

Bunda chet el investitsiyalari ishtirokidagi korxonalar sonini oshirish, ularning eksport faoliyatini rag'batlantirish muhim ahamiyatga ega, deya ta'kidlanadi PMTI tahlilida.

Davlat rahbari xorijiy investorlar bilan ishlashni tashkil etishning quyidagi tartibini belgilab berdi:

• Investitsiyalar va tashqi savdo vazirligi qoshida Sarmoyadorlarni qo'llab-quvvatlash ishchi guruhi tashkil etiladi;

• ishchi guruh Xorijiy investorlar kengashi huzurida faoliyat yuritib, chet ellik sarmoyadorlarni kompleks va tizimli ravishda qo'llab-quvvatlash bilan shug'ullanadi;

• investorni aeroportda kutib olishdan tortib, biznes uchun zarur ruxsatnoma va litsenziyalar berishgacha bo'lgan barcha xizmatlarni "yagona oyna" tamoyili asosida ko'rsatadi va boshqalar.

Bundan tashqari, xorijiy investitsiyalarni jalb qilish maqsadida Xorijiy investorlar kengashi huzurida doimiy faoliyat yuritadigan Investorlarning huquqini himoya qilish qo'mitasini tashkil etilishi belgilangan. O'zbekistonning Fransiya bilan qo'shma loyihalarni amalga oshirishda fransuz tadbirkorlarini qo'llab-quvvatlashga tayyorligini bildirishi ham xorijiy investorlarga bo'lgan talabning yuqoriligini isbotlaydi.

O‘zbekiston Respublikasining 2025 yilgacha investitsiya siyosati strategiyasi” O‘zbekiston Respublikasi Iqtisodiyot va sanoat vazirligi tomonidan xalqaro tajriba, respublika iqtisodiyoti, uning tarmoqlari va hududlari investitsiya jarayonlari rivojlanishidagi tendensiyalar va muammolar tahlili asosida tayyorlangan.

2025 yilgacha investitsiya siyosatining maqsadi iqtisodiyotning raqobatbardoshligi va muvozanatini oshirish, ishlab chiqarish va eksport salohiyatini rivojlantirish, hududlarni rivojlantirish va aholi farovonligini oshirish hisoblanadi.

2025 yilgacha investitsiyalarning asosiy manbalari to‘g‘ridan-to‘g‘ri investitsiyalar, shu jumladan davlat-xususiy sheriklik, davlat investitsiyalari va korporativ qimmatli qog‘ozlar sarmoyalari bo‘ladi. 2019-2025 yillarda amalga oshirilayotgan hamda istiqbolli yangi investitsiya loyihalari doirasida 1002,5 milliard so‘mdan ortiq markazlashtirilmagan investitsiyalarni o‘zlashtirishi ko‘zda tutimoqda. Shuningdek, yaqin 30 foizi korxonalarining o‘z mablag‘lari hisobidan moliyalashtiriladi.

Asosiy kapitalga kiritilgan investitsiyalar yalpi ichki mahsulotdagi ulushi 2018 yildagi 30,5 foizdan 2025 yilda 37,5 foizga o‘sishi kutilmoqda. Shuningdek, 2025 yilda jalb qilingan to‘g‘ridan-to‘g‘ri xorijiy investitsiyalar va kreditlar miqdori 11 milliard AQSh dollarga yetkaziladi, bu ko‘rsatkich 2018 yilda 1,6 milliard AQSh dollarni tashkil qilgan.

Raqamli iqtisodiyot sharoitida ishlab chiqarish korxonalari innovatsion faoliyatini boshqarish samaradorligini baholashda yangi texnologiyalarni o‘zlashtirish, kadrlarni o‘qitish va kvalifikatsiyasini oshirish xarajatlari hamda progressiv texnikalarning o‘rtacha yillik qiymat omillarini hisobga olgan holda aniqlash maqsadga muvofiq bo‘ladi.

Ishlab chiqarish korxonalarida mahsulot ishlab chiqarish, korxonaning innovatsion boshqaruvi samaradorligi ko‘rsatkichlari ta’sirida o‘zgarishi

mumkin bo‘ladi. Ya’ni sanoat korxonasida innovatsion boshqaruv to‘g‘ri tashkil etilgan bo‘lib, mahsulot ishlab chiqarish jarayonlari texnik va texnologik jihatdan zamon talablariga qanchalik mos bo‘lgani sari ishlab chiqarish hajmi shunchalik yuqori sur’atda ortadi.

Asosiy e’tiborni mamlakatimizda sanoat korxonalarining innovatsion boshqaruvi mexanizmini rivojlantirishni rag‘batlantirishga qaratilgan davlat

dasturlarini ishlab chiqishga qaratish maqsadga muvofiq. Bunda hududiy tamoyil asosida sanoat korxonalarini innovatsion rivojlantirish yo‘liga o‘tkazish zarur. Shuningdek, viloyatlar kesimida ishlab chiqarilayotgan sanoat mahsulotlarini ishlab chiqarish jarayonlarini innovatsion rivojlanish yo‘liga o‘tkazish, ularni global darajadagi raqobatbardoshlik indeksi ko‘rsatkichlarini muntazam ravishda takomillashtirish imkoniyati vujudga keladi.

Raqamli iqtisodiyot sharoitida ishlab chiqarish korxonalarini innovatsion rivojlantirish va uning raqobatbardoshligini oshirishning taraqqiy etgan mamlakatlar amaliyoti tahlili ko‘rsatishicha, ushbu mamlakatlarda bozor mexanizmining amal qilishida davlat va xususiy sheriklik tamoyiliga ustuvorlik qaratilgan hisoblanadi.

Ishlab chiqarish korxonalarining innovatsion faoliyati, ularning rivojlanishidagi mavjud muammolarini monitoring qilish hududiy innovatsion sanoat markazlari tomonidan amalga oshiriladi. Shuningdek, ishlab chiqarish korxonalarining uzoq muddatli davr uchun

mo'ljallangan innovatsion rivojlanish dasturlari va ularni amalga oshirish bo'yicha chora-tadbirlari hududiy sanoat korxonalarini rivojlantirish markazlari tomonidan o'rganilib, ularni moliyalashtirish va tegishli imtiyozlardan foydalanish bo'yicha amaliy yordam ko'rsatiladi.

Raqamli iqtisodiyot sharoitida ishlab chiqarish korxonalarining investitsion jozibadorligini baholash juda muhim rol o'ynaydi, chunki potensial investorlar ushbu xususiyatga katta e'tibor berishadi, aksariyat hollarda so'nggi 3-5 yildagi korxonaning moliyaviy iqtisodiy faoliyati ko'rsatkichlarini o'rganishga murojaat qilishadi. Bundan tashqari, korxonaning investitsion jozibadorligini eng to'g'ri baholash uchun investorlar uni sanoatning bir qismi sifatida baholaydilar va har qanday alohida sub'ektni hisobga olmaganda, uni sanoatda faoliyat yurituvchi boshqa firmalar bilan taqqoslaydilar. Potensial investorlar firmalarning iqtisodiy hayotiyliigi va ularning moliyaviy ahvolidning barqarorlik darajasiga bog'liq. Ushbu variantlar eng muhimlaridan biri hisoblanadi, chunki ko'p jihatdan korxonaning investitsion jozibadorligini tavsiflaydi. Ammo shuni ta'kidlash kerakki, bugungi kunda ham xo'jalik yurituvchi sub'ektlarning investitsion jozibadorligini tahlil qilish va baholash metodologiyasi hali yetarli darajada ishlab chiqilmagan va shuning uchun yanada takomillashtirish va yangilashni talab qiladi. Bugungi kunda deyarli har qanday biznes uchun juda yuqori darajadagi raqobat mavjud. Bunday sharoitda nafaqat omon qolishi va raqobatbardosh o'rnini egallashi uchun korxonalar doimiy ravishda rivojlanishi, ilg'or xalqaro tajribalarni o'zlashtirishi, yangi texnologiyalarni o'zlashtirishi, faoliyat ko'lamini kengaytirishi kerak. Aynan shu jadal rivojlanish bilan keyingi rivojlanishni sarmoyasiz amalga oshirib bo'lmaydi, degan tushuncha paydo bo'ldi. Shunday qilib, investitsiyalar kompaniyaga raqobatdosh ustunlikni beradi va ko'pincha o'sishning eng kuchli vositasi bo'lib xizmat qiladi. Investorlar uchun korxonaning investitsion jozibadorligini tahlil qilish va baholash juda muhim, chunki bu noto'g'ri investitsiyalar xavfini minimallashtirish imkonini beradi.

Raqamli iqtisodiyotda ishlab chiqarish korxonalarida investitsion faoliyatni boshqarish quyidagi asosiy yo'nalishlarga yo'naltirilishi lozim:

1. Investitsion loyihalarni shakllantirish va baholash:

- Korxonaning strategik rejasi va maqsadlari asosida investitsion loyihalarni shakllantirish.

- Loyihalarning texnik-iqtisodiy asoslanishini, maqsadga muvofiqligini, rentabelligini va moliyaviy barqarorligini baholash.

2. Investitsion resurslarni jalb qilish:

- Xorijiy va mahalliy investorlar bilan hamkorlikni yo'lga qo'yish.
- Davlat maqsadli investitsiya dasturlari va loyihalaridan foydalanish.
- Moliyaviy resurslarni oqilona taqsimlash va ulardan samarali foydalanish.

3. Investitsion loyihalarni amalga oshirish:

- Loyihalarni amalga oshirish bo'yicha ish rejasi va grafigini tuzish.
- Loyihalar monitoringi, nazorati va tahlilini tashkil etish.
- Loyihalarning bajarilish holati, maqsadga muvofiqlik va samaradorligini baholash.

4. Raqamli texnologiyalarni qo'llash:

- Investitsion loyihalarni boshqarishda raqamli platformalar va axborot tizimlari imkoniyatlaridan foydalanish.

- "Aqlli" ishlab chiqarish texnologiyalarini qo'llash.
- Korxonalar faoliyatini raqamlashtirish, avtomatlashtirish va optimallashtirish.

5. Investitsion faoliyatni muvofiqlashtirish va nazorat qilish:

• Investitsion faoliyatning rejalashtirish, bajarish, nazorat qilish va tahlil qilish tizimini shakllantirish.

• Investitsion loyihalarni baholash va takomillashtirish bo'yicha doimiy monitoringni tashkil etish.

- Investitsion faoliyat samaradorligini oshirish uchun taxlil va qarorlar qabul qilish.

Qisqacha aytganda, raqamli iqtisodiyotdagi ishlab chiqarish korxonalarida investitsion faoliyatni samarali boshqarish uchun zamonaviy yondashuvlar, raqamli texnologiyalar va uslubiy yechimlardan foydalanish muhim ahamiyatga ega.

Raqamli iqtisodiyot sharoitida ishlab chiqarish korxonalarida investitsion faoliyatni boshqarish jarayoni zamonaviy texnologiyalar va raqamli vositalar yordamida yanada samarali va tezkor amalga oshirilishi mumkin. Bu jarayonda ma'lumotlarni tahlil qilish, risklarni boshqarish, texnologik innovatsiyalarni joriy qilish va moliyaviy resurslarni samarali ta'sir ettirish muhim ahamiyatga ega.

Raqamli texnologiyalarni to'g'ri va samarali qo'llash orqali ishlab chiqarish korxonalari investitsion faoliyatlarini optimallashtirishlari va raqobatbardoshliklarini oshirishlari mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. O'zbekiston Respublikasining "Investitsiyalar va investitsiya faoliyati to'g'risida"gi qonuni. 2019-yil, 9-dekabr

2. View of RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA ISHLAB CHIQRISH KORXONALARIDA INVESTITSION FAOLIYATNI BOSHQRISH SAMARADORLIGINI OSHIRISH YO'LLARI (interonconf.org)

3. Муминова, Э. А. (2016). The concept of an innovation-oriented industrial corporation: essence, definition, objectives and basic principles of functioning. Молодой ученый, (25), 330-332.

4. <https://cyberleninka.ru/article/n/raqamli-iqtisodiyot-sharoitida-qurilish-sanoati-korxonalarida-boshqaruv-samaradorligini-baholash-uslubiyoti>

5. Hamidullo o'g'li, T. H. (2024). RAQAMLI AXBOROTLARNI QAYTA ISHLASHDA BULUTLI TEXNOLOGIYALARDAN FOYDALANISHDA CLOUD-ANDROID, I-CLOUD-APPLE IMKONIYATLARI VA FARQLARI. Scientific Impulse, 2(20), 189-193.

6. Hamidullo o'g'li, T. H. (2022). HOZIRGI KUNNING DOLZARB IMKONIYATLARI. JAWS VA NVDA DASTURLARI. Scientific Impulse, 1(2), 535-537.

7. Tursunov, H. H., & Hoshimov, U. S. (2022). Ta'lim tizimida ko'zi ojiz o'quvchilarni informatika va axborot texnologiyalari fanida o'qitish texnologiyalar. Новости образования: исследование в XXI веке, 1(5), 990-993.

8. Gorovik, A. A., & Tursunov, H. H. U. (2020). Scratch misolida bolalarni dasturlashni o'rgatish uchun vizual dasturlarni ishlab chiqish vositalaridan foydalanish. *Universum: texnik fanlar*, (8-1 (77)), 27-29.

9. Raimkulova, C. A., Aronbayev, S. D., & Aronbayev, D. M. (2020). Ekshalatsiyalangan havoda ammiakni ko'rsatishning vizual-rangli usuli va uni amalga oshirish uchun moslama. *Universum: kimyo va biologiya*, (7 (73)), 40-42.

10. Raimkulova, C. A., Narbayev, K. M., Aronbayev, D. M., & Aronbayev, S. D. (2022). AMMONIY IONLARINI SPEKTROFOTOMETRIK ANIQLASH UCHUN INDOFENOL KOMPLEKSINING HOSIL BO'LISH SHAROITLARINI OPTIMALLASHTIRISH. *Norwegian Journal of Development of the International Science*, (77-1), 3-9.

11. Raimkulova, C. A., Aronbayev, S. D., & Aronbayev, D. M. (2022). POTANSIYOMETRIK OQIM-IN'EKTSIYA SENSORI YORDAMIDA ARALASH TUPURIKNING PH QIYMATINI O'LCHASH. *Universum: kimyo va biologiya*, (6-2 (96)), 5-12.

12. Raimkulova, C. A., & Xolmurodova, D. K. (2022). BA'ZI KLINIK AHAMIYATGA EGA BIOMARKERLARNI INVAZIV BO'LMAGAN NAZORAT QILISH USULLARI VA QURILMALARINI ISHLAB CHIQISH. *GEPATO-GASTROENTEROLOGIK TADQIQOTLAR JURNALI*, (SI-2).

13. Narbayev, K., & Raimkulova, Ch.A. (2022, February). INDOFENOL USULI BILAN AMMONIY IONLARINI SPEKTROFOTOMETRIK ANIQLASH SHARTLARINI TANLASH. In *The 7 th International scientific and practical conference "Science, innovations and education: problems and prospects"*(February 9-11, 2022) CPN Publishing Group, Tokyo, Japan. 2022. 842 p. (p. 161).

14. Aronbayev, S. D., Aronbayev, D. M., Ismoilov, E. X., Islomov, L. B., Raimkulova, Ch.A., & Juraeva, S. B. (2020). Screen-printed elektrodleri og'ir metallarning inversion-voltammetrik ta'rifida. *Universum: kimyo va biologiya*, (5 (71)), 22-34.

15. Aronbayev, D. M., Aronbayev, S. D., Raimkulova, Ch.A., Isakova, D. T., & Shertaeva, A. A. (2021). Suv "tirik" va " o'lik". elektroaktiv suvning antioksidant va gevşeme xususiyatlari haqida yangi faktlar. *Universum: kimyo va biologiya*, (2 (80)), 26-31.

16. Raimkulova, C. A., Aronbayev, S. D., & Aronbayev, D. M. (2020). Ekshalatsiyalangan havoni tahlil qilish invaziv bo'lmagan diagnostika usuli sifatida. *International scientific journal «Global science and innovations*, 56-58.

17. Kuvatovna, K. D., & Rakhmanovich, K. A. (2022). STUDY OF THE QUALITATIVE CHARACTERISTICS OF THE DEVELOPED COAL BRIQUETT FROM LOCAL RAW MATERIALS AND PRODUCTION WASTE. *ijtimoiy fanlarda innovasiya onlayn ilmiy jurnali*, 2(12), 46-50.

18. Раимкулова, Ч. А., Аронбаев, С. Д., & Аронбаев, Д. М. (2022). Биомаркеры и оценка рисков. *Universum: химия и биология*, (1 (91)), 77-83.

26. Kamolovich, B. E., & Hamidullo o'g'li, T. H. (2024). RAQAMLI TEXNOLOGIYALARI DAVRIDA SOHA MUTAXASSISLIK FANI BO'YICHA IQTIDORLI O'QUVCHILAR BILAN ISHLASH. *Scientific Impulse*, 2(18), 125-131.